

## Küreselleşmenin Emek Piyasası Üzerindeki Etkileri

Yrd. Doç. Dr. Ahmet OKUR

Celal Bayar Üniversitesi, Ahmetli Meslek Yüksek Okulu, MANİSA

### ÖZET

Küreselleşmenin, serbestleşme yoluyla dünya ticareti ve ekonomisi üzerindeki önemli etkilerinden biri de pazara sunulan mal hizmetlerdeki ikame olanaklarını arttırarak rekabeti uyarması ve emek piyasasının esnekleştirilmesiyle ilgili olmaktadır. Emek piyasasının esnekleştirilmesinin etkisi özellikle vasıfsız emek piyasasını etkilemektedir. Emek arzının yüksek olduğu ülkelerle yapılan dış ticaret sonucunda düşük vasıflı emek talep eğrisi daha da esnekleşmektedir. Bu tür bir esneklik bu pazarda ücretlerin azalmasına, işsizliğin artmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan emek piyasasının esnekleştirilmesi, ekonomik büyümeyi uyarırken dışsal şoklara karşı da ekonmileri daha dayanıklı hale getirmektedir. Bu haliyle, küreselleşme, gerçekleştirilen ekonomik büyüme oranlarıyla emek lehine kazanımlar yaratabilirken, aynı zamanda da emek aleyhine bir durum ortaya çıkarmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Küreselleşme, vasıfsız emek, serbestleşme, işsizlik

### The Effects of Globalization on Labour Market

#### ABSTRACT

Globalization has important effects on world trade and economy through liberalization. The first one, is about the increase in substitution options, another one is the revitalization of competition, and the last effect is about the flexibility of labour market. The flexible labour market effects especially the unskilled labour market. The curve of unskilled labour demand in getting more flexible due to the foreign trade with countries where labour supply in higher. This kind of flexibility results in the decrease of the wages and increase of the unemployment. On the other hand, the flexibility of the labour market, while stimulating economic growth, strengthens the economies against external randoms. Therefore, while globalization causes advantages for labour in direct ratio with economic growth, it causes disadvantages for unskilled workers' employment

**Keywords:** Globalization, unskilled labour, liberalization, unemployment

### GİRİŞ

“Refah devletinin” çözülmesinden sonra Neo-Liberal ekonomi teorilerine uygun olarak emek piyasası esnekliği ve bunlarla ilgili kimi kez devlet destekli politikalar, küresel rekabetten geri kalmamak ve ekonomik bütünleşmeyi zayıflatan unsurları tamamlamak için uygulamaya konulmuştur. Bu anlamda, ekonomik bütünleşme, emek piyasalarının yeniden yapılanmasına ve işbölümünün tamamlanmasına yardım etmektedir. Ancak bu süreç ekonomik ve sosyal birçok sorunu da beraberinde getirmiş ve küreselleşme bu sorunlarla ilişkilendirilmiştir.

Emek piyasasının esnekleştirilmesinin, işçilerin ücretleri ve diğer sosyal hakları başta olmak üzere; çalışma standartlarının düşmesi ve işsizlik gibi konularda, işçilerin aleyhine etki yarattığı literatürde sık sık ileri sürülen bir konudur.

Ancak bütünleşme sadece işgücü, kapital ve mal akışını değil teknolojiyi de kapsamak üzere uluslar arası kuruluşlarca yönetilen bir anlama sahip olduğundan;

(STIGLITZ, 2003:10) işgücü piyasaları ve ekonomik bütünleşme konusu, ekonomideki diğer birçok konu gibi, birbirleriyle bağımlıdır. Bu nedenle, küreselleşmenin emek piyasası üzerindeki etkilerini anlayabilmemiz için; emek pazarının esnekleşmesi ve bunun ekonomik büyümeye ve çalışma standartlarına etkisi ve vasıfsız emeğin önemsizleşmesi konularını incelememiz gerekir.

### 1. EMEK PAZARININ ESNEKLEŞMESİ

İşgücü piyasası kavramı, mikro açıdan, çok uluslu firmaların küresel pazarda kendi politikalarını düzenlemelerini tanımlarken, makro boyutta ise küresel ölçekte işgücü piyasalarının maliyet yapı ve oranları ile ilgilidir. Bu nedenle, bir ülkenin işgücü piyasasına yönelik politikaları, diğer ülkelerin (veya küresel ölçekteki) politikalarıyla yakından ilişkilidir.

Emek pazarının esnekleşmesi Post-fordist üretim tarzından kaynaklan; farklı ürünlerin küçük miktarlarda ve herhangi bir maliyet artışına yol açmadan üretilebilmesiyle başlamıştır. Daha sonra geçici ve yarı zamanlı işçi çalıştırma ve taşeronlar yoluyla sendikasız işçi çalıştırmaya yönelik uygulamalar devreye girmiştir. Sendikaların önemini yitirmesinin bir nedeni de globalleşme nedeniyle emeğin ikamesinin artmasıdır.<sup>1</sup>

Emek pazarının esnekleşmesi, küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan ticaretin serbestleşmesinde, firmaların emek maliyetleri konusunda rekabet koşullarını eşitleyen bir sonuç yaratmaktadır. Dolayısıyla, yüksek emek maliyetlerine sahip olan ve esnek emek pazarında bulunmayan firmaların global pazarda rekabet avantajları azalmış olmaktadır. Bu nedenle katı ücret yapılarına sahip ülkelerde işsizlik oranları daha yüksek olmaktadır.

Emek talebi Dış ticaret ve yabancı yatırımlara açık bir ekonomide ücretlerdeki değişikliklere karşı daha esnek olacaktır. Çünkü işverenler ve tüketiciler doğrudan dış yatırım yoluyla ya da diğer ülkelerdeki işçiler tarafından üretilmiş ürünleri ithal ederek dış emeği kendi ülkelerindeki emekle ikame edebilmektedirler. Emek talebinin malların talep esnekliğine bağlı olarak değişkenlik göstermesi nedeniyle, mal piyasalarındaki bütünleşme iç piyasa emek talebini daha esnek yapmaktadır. (RODRİK, 1997; 16 Naklen, Richardson ve Khripounova 1996)

Emek talep eğrisinin globalleşme nedeniyle esnekleşmesi veya grafiksel olarak düzleşmesi emek-piyasasındaki istikrarsızlığı arttırmaktadır. Sözelimi emeğin verimliliğinde ani bir yükseliş ya da düşüş hem ücretlerde, hem de

<sup>1</sup> Bu uygulamaların bir sonucu olarak, gelişmekte olan ülkelerde sendikalı işçi sayısı giderek azaldı. 1990 yıllarının sonunda çalışanların %20'den fazlasının sendikalı olduğu ülke sayısı azalmıştı. (KAZGAN;2002, 211). Diğer taraftan, sosyal demokrat politikalara sahip Doğu Almanya'da bile birçok Doğu Alman şirketi, toplu pazarlıklarda belirlenen ücretleri ödemekten kaçındıkları için, birliklerin dışında kalmayı yeğlediler. 1997 yılında yapılan bir araştırma, Doğu Alman şirketlerinin ancak yüzde %25.7'sinin bir toplu anlaşma kapsamında olduğunu göstermiştir. Ayrıca batı Almanya'daki şirketlerin yaklaşık olarak %15.6'ı ile doğu Almanya'dakilerin %29.8'i iş konseyleriyle beraber, geçerli olan toplu pazarlık anlaşmalarına uymamaktadırlar. 1996 tarihli bir diğer araştırmada ise, Doğu Alman işletmelerinin % 41'inde, endüstri sözleşmelerinde belirlenen düzeyin altında ücret uygulandığı ortaya konmaktadır. (BOZKURT, 2000; 282-283)

çalışma saatlerinde daha büyük bir belirsizliğe yol açabilmektedir. 1970'lerin sonundan bu yana ücret eşitsizliğinin ve bunun yanısıra vasıflı işçilerin kendi içindeki eşitsizliğin artmasının nedenlerinden biri bu olgu ile ilişkilidir.

Sonuç olarak açık ekonomiyle, kapalı ekonomi kıyaslandığında hem ücretler hem de istihdam daha büyük bir artış kaydetmektedir. Ekonomide negatif bir şok ise açık ekonomiyi kapalı ekonomiye kıyasla daha da küçülmektedir. Bu nedenle ekonomilerin açıklık düzeyi ile şokların etkisi arasında doğrusal bir ilişki söz konusudur.(RODRİK, 1997;20) Diğer taraftan emek pazarının esnekleşmesi ile beraber ekonomilerin dışa açıklık düzeyi ve ekonomik büyüme oranları arasında da doğrusal ilişkiler söz konusudur.

## **2. EMEK PAZARI ESNEKLİĞİNİN EKONOMİK BÜYÜMEYE ETKİSİ**

Küreselleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri doğrudan diğer makro ekonomik parametreleri etkilemektedir. Bu nedenle büyüme sorunu bu başlıktaki benzer konuların ekseninde yer almakta, dolayısıyla emek piyasasını da etkilemektedir.

1970'li yıllarda dışa kapalı, başka deyimle ithal ikameci ekonomi politikaları ile sınıflandırılan gelişmekte olan ülkelerin önemli kısmı 1980'li yıllarda, geri kalan ülkeler ise 1990'larda ekonomik krize girmiştir. Yaşanan krizler ekonomik sorunların küreselleşme ile ilişkisini ön plana çıkarmış ve küreselleşme sorgulanmaya başlamıştır.

Konuyla ilgili olarak, kapalı ve açık ekonomilere sahip ülkelerin büyüme performansları karşılaştırıldığında, eğer kapalı ve açık ticaret stratejilerini izleyen ülke gruplarının ortalama büyüme performansları karşılaştırılırsa, 1970-90 yılları arasındaki 20 yıl boyunca yıllık ortalama büyümenin, kapalı ekonomilerde açık ekonomilere göre yıllık ortalama yüzde 3 oranında geride olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun anlamı, söz konusu süreçte açık ticaret stratejisini izleyen gelişmekte olan ülkelere başarıya ulaşmış olanın hemen hemen hiç bulunmadığıdır (BOZKURT, 2000;231) Bu farklılığın temel nedeni açık ekonomik sisteme sahip ekonomilerde rekabet etkisi ile uzmanlaşmadan sağlanan avantajların verimlilik ve kar artışlarını da yaratmasıdır. Bunun dışında kapalı ekonomik yapıyı sürdüren ülkeler sadece ekonomik anlamda değil sosyal-politik alandaki birçok yeniliklerden yararlanmayı da geciktirmektedirler.

Böylece gelişmekte olan açık ekonomiler araştırma ve geliştirme maliyetlerine katlanmadan birçok buluşu ve sosyal-kültürel alandaki yenilikleri uygulama şansına sahip olarak önemli avantajlar elde etmişlerdir. Ekonomik büyüme sonuçları ile açık ekonomi ve küreselleşme olgusu arasındaki korelasyonun sıkı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, ekonomik büyüme sorunu ekonomi teorisinde sadece ekonomilerin dışa açıklık düzeyleriyle açıklanabilecek basit bir model üzerine de kurulmamıştır.

Özellikle, devletlerin piyasayı yönlendirme yetenekleri ve “piyasaları yönetme kapasitesi” ile (WEISS, HOBSON, 1999:15) küresel pazara entegre olma konusundaki tutumları ekonomik büyümeyi doğrudan uyararak bir özelliğe sahiptir. Bu anlamda devletlerin izledikleri ekonomi politikalarıyla piyasaları tamamlama rolü özellikle vergi uygulamaları açısından ilgi çekicidir.

Vergi oranlarının düşük olduğu ülkelerde ekonomik büyümenin daha yüksek oranlarda gerçekleştiği yönünde bazı araştırma sonuçları vardır. “Günümüzde Kore, yaklaşık yüzde 5 oranında gelir vergisi uygulamaktadır. Eğer gelir vergisi oranlarının yüzde 30'lara vardığı Batı Avrupa ülkeleri veya bu oranın yüzde 50'lere vardığı Orta Avrupa ile Doğu Avrupa ülkeleri, Doğu Asya'nın hızla büyümekte olan ülkeleriyle karşılaştırılmış olsa; yüksek gelir vergisi oranlarının, emek girdisi talebini düşürmesi/karaborsa hareketlerinin oluşumunu teşvik etmesi/emek talebinin azalmasına etkiye bulunması ve genel olarak toplam büyümeyi yavaşlatan verimsizlik koşulları körüklemesini sağlayan mevcut kanıtlar açıkça ortaya çıkacaktır. Bu yüzden, hükümetlerin asgari oranlardaki kesintileri ve düşük seviyedeki marjinal vergi oranları büyümeyi ödüllendirmeye yöneliktir; bunun tersi durumlar ise, büyümenin hızını düşüren etkenlerdir”. (BOZKURT, 2000, 237)

Günümüzde dışa açık ekonomik sisteme sahip ve devletlerin piyasaları tamamlama rolünü gerçekleştirdiği aynı zamanda “esnek emek piyasasına” sahip ülkeler küreselleşmenin de etkilerine açık olarak, hızlı büyüme oranlarına sahip olmuşlardır. Diğer taraftan emek pazarının esnekleşmesinin ekonomik büyümeyi etkilemesi çalışma standartlarının değişmesiyle de ilişkilidir. Çalışma standartları bir taraftan ekonomik büyümeyi diğer taraftan emek pazarı üzerinde etki yaratmaktadır.

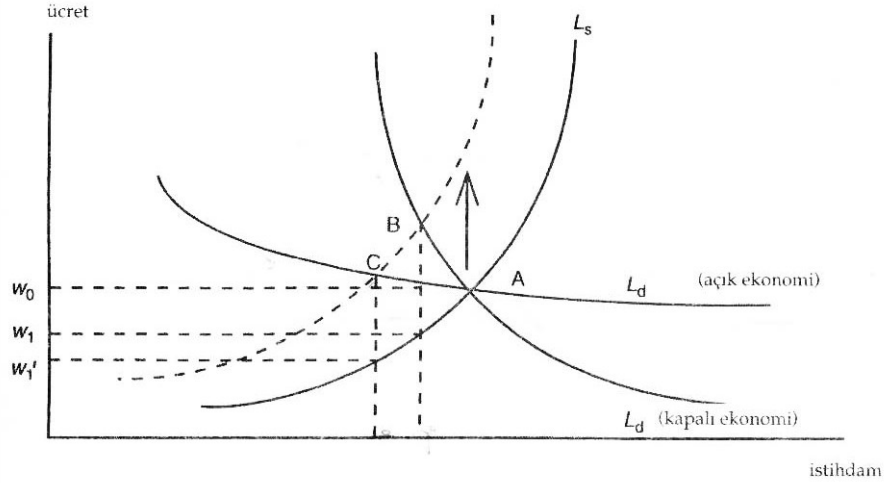
### **3. ESNEK EMEK PAZARININ ÇALIŞMA STANDARTLARINA ETKİSİ**

Günümüzde küresel rekabetle birlikte işverenlerin çalışma standartları ile ilgili maliyetlere kolaylıkla katlanması giderek zorlaşmaktadır. Diğer taraftan emek talebinin esnekliği arttıkça, işçilerin katlanacakları maliyetler de giderek yükselmektedir.

Şekil 1'de “Kuzey Ülkeleri”nin başlangıçtaki emek-piyasa dengesi A noktasında,  $W_0$  ücretleriyle oluşmaktadır. İşveren açısından çalışma standartlarının yükselmesi istihdam üzerinde vergi olarak kabul edilebilir. Bu durumda, emek arzı eğrisinde ( $L_s$ ) standartların geliştirilmesiyle ortaya çıkan ek (işçi başına) maliyet artışına karşılık gelecek seviyede yukarıya doğru bir artış ortaya çıkar. Oluşan yeni dengede ek maliyetin bir kısmı işveren, bir kısmı da işçi tarafından üstlenilecektir. Ancak bu yükün nasıl paylaşılacağı emek talebinin esnekliğince belirlenecektir. Şekilde değişik emek talebi ( $L_d$ ) türü ekonomilerin açık ve kapalı oluşuna bağlı olarak gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü gibi emek talebi ne kadar elastik olursa (bu durum açık ekonomide daha düz bir talep eğrisiyle temsil edilmektedir) maliyet artışının işçilerin üstlenmek zorunda kalacakları bölümü o ölçüde büyük olmaktadır. Ücretler  $W_0$ 'dan  $W_1$  seviyesine

gerilemek yerine  $W'_1$  seviyesine gerileyecektir. Aynı şekilde bundan etkilenen iş kolunda istihdam düşüşü daha fazla olmaktadır. Yani küresel pazarda yüksek çalışma standartları hem ücretler, hem de istihdam açısından işçilerin üstleneceği maliyetleri arttırmaktadır. (RODRİK, 1997; 17)

### Şekil 1: Ekonomideki Açıklık Düzeyi ve Çalışma Standartları İlişkisi



Kaynak: RODRİK, 1997:35

Çalışma standartlarının, global pazarda işçilerin aleyhine gelişmesi, ekonomik büyümeye yaptığı olumsuz etki ile de ilişkilendirilmektedir. Büyümeyi olumsuz etkileyen unsurun, başta ücretler olmak üzere çalışma standartlarının “iyileştirilmesine” yönelik politikalarından kaynaklandığı ileri sürülmektedir.

Bu konuda birinci örnek, mükemmel çalışma standartlarına sahip olan ve işten çıkarmaların tamamen engellenmiş olduğu Hindistan’dır. Yasal olarak yaptırımlara bağlanan istihdamı düşürmeye yönelik uygulamalar, herhangi bir politikacı tarafından dahi elde edilmesinin imkansız olduğu yerel hükümet iznini gerektirir. Sonuç olarak Hindistan, 400 milyonluk işgücü piyasasında yaklaşık 27 milyon kişinin korunduğu, çoğunun da çok düşük ücretlerle çalıştığı bir emek pazarına sahiptir. Bu şartlar altında ve özellikle de işten çıkartmalarda esnekliğin söz konusu olmadığı durumlarda yeni işlerin ortaya çıkması çok zordur. Tüm bunlara ek olarak, yabancı bir yatırımcı için de bu sisteme güvenmek/yasal açıdan sistemin içinde bulunmak ve yine işçiler olarak onları çalıştırmak aynı derecede zordur. Böylece, işten çıkarmaları engelleyen koşullar aynı zamanda işe alımları da engellemiş olur ve istihdamı formüle etmede ana engelleri oluşturur. (BOZKURT, 2000;247-248)

Diğer taraftan çalışma standartlarının ticarete konu ülkeler arasındaki farklılığı; sözcümlü, ihracatçı ülkelerdeki düşük çalışma standartları, ithalatçı ülkelerdeki çalışma standartlarını düşürmeye mecbur bırakmaktadır. Ayrıca, çalışma standartlarının özellikle gelişmekte olan ülkelerde küresel pazara uyum

gerekçesiyle işçiler aleyhine genişletilmesi, bu bağlamda en çok tartışılan konulardan birisidir.

Emek pazarının esnekleşmesinin ekonomik büyüme ve çalışma standartlarına olan etkileri dışında emek pazarını doğrudan etkileyen bir diğer unsur da vasıfsız emeğin önemsizleşmesidir.

#### **4. ESNEK EMEK PİYASASININ VASIFSIZ VE VASIFLI EMEK PAZARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

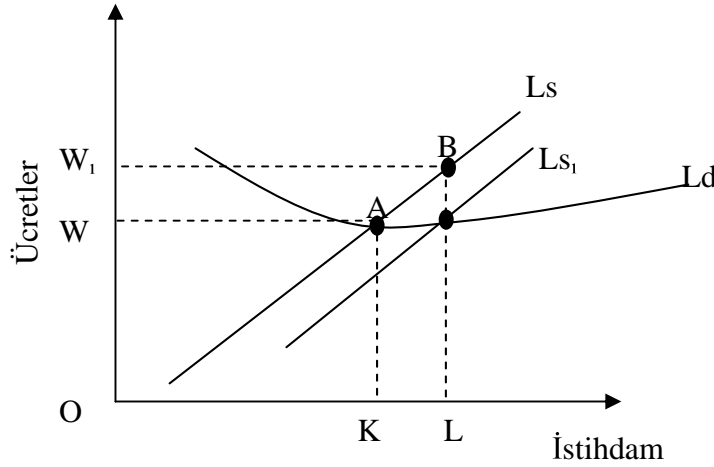
Küreselleşme ile birlikte serbest ticaretin ülkeler arasında vasıfsız emeğin aleyhine geliştiği; Ayrıca, teknolojik gelişmelerle birlikte emeğin yerine ikame edilen sermayenin de bu duruma yol açtığı ileri sürülmektedir.

Küresel ticarete gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarında dolaylı olarak daha yoğun kullanılan vasıfsız emek gelişmiş ülkelerdeki muadil malları ikame ederek bu malların üretimi ile ilgili düşük vasıflı emek talebini azaltmaktadır. Bu etki ise gelişmiş ülkelerdeki vasıfsız emek ücretlerini düşüren bir etki yaratmaktadır. Bunların dışında çok uluslu şirketler vasıtasıyla diğer ülkelerde yapılan üretimlerin de yerli ülkeye getirilmesi, benzer sonuçlar yaratan bir etkiye sahiptir. Ancak bu etkinin derecesi hakkında sayısal bulgulara sahip değiliz. Gelişmekte olan ekonomilerle gelişmiş ekonomiler arasındaki bu ticaretin toplam dış ticaret değerleri açısından önemli bir oranı temsil etmediği bu nedenle etkisinin sınırlı olduğu da ileri sürülmektedir.

Düşük vasıflı emek talep eğrisi, özellikle bu tür emek arzının yüksek olduğu ülkelerle yapılan dış ticaret sonucunda giderek daha esnekleşir. Tersine bir durum olarak endüstrileşmiş ülkeler arasında yapılan dış ticaret, faktör donanımlarının benzer özellik göstermesi nedeniyle, vasıfsız emek talebi eğrisi üzerinde etkili değildir.

Gelişmekte olan ülkelere düşük vasıflı emek talep eğrisi yukarıda değinilen nedenlerle daha esnekleştirerek, Şekil 2’de gösterildiği gibi X ekseninde daha paralel hale gelir. Şekil 2’de, emek piyasasının esnekleşmesi sonucu, aynı zamanda pazarlık gücü azalan düşük vasıflı emek sahiplerinin, ücretsiz fazla çalışmalarının toplam istihdama etkisi incelenmiştir.

Şekil: 2 Vasıfsız Emek Pazarında Ücretsiz Fazla Çalışmanın İstihdama Etkisi



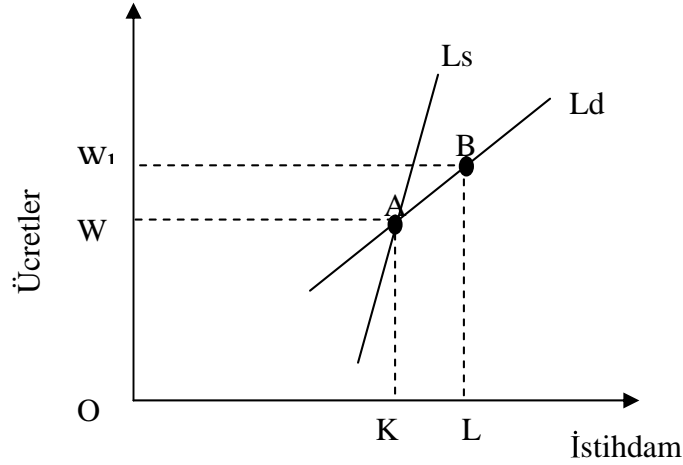
$L_s$  belirli bir dönemde (açık bir ekonomide) vasıfsız işgücü arz eğrisini,  $L_d$  ise bu işgücüne talep eğrisini göstermektedir.  $L_d$  eğrisinin daha yatay gösterilmesinin nedeni esnek emek piyasası varsayımından ileri gelmektedir. Çalışma standartlarındaki boşluk nedeniyle işçilerin genel olarak fazla çalışmaya ücretsiz zorlandıklarını ve işçilerin sendikasıız olmaları nedeniyle de bu şekilde çalıştığını kabul edelim. Bu durumda, işgücü arz eğrisinin üzerinde (denge noktası A'nın üstünde) daha çok istihdamı temsilen işaretlenen B noktası istihdam eksenindeki L noktasına karşılık gelmek üzere ve daha çok istihdamı temsil eden KL artışına karşılıktır.  $L_s$  arz eğrisinin üzerindeki B noktası  $W_1$  yeni ücret düzeyine karşılık gelmekle birlikte, işverenler bu ücreti vermedikleri için sözkonusu paftada  $L_s$  arz eğrisi artışı temsilen sağa doğru kaymış olarak gösterilebilir. Başka bir ifadeyle ekonomide istihdam edilmiş ancak ücreti ödenmemiş bu emek arzının, gerçekte istihdam edildiği varsayımı ile  $L_{s1}$  emek arz eğrisi artışı temsilen  $L_s$  olarak gösterilebilir. Böylece açık bir ekonomide ve geliştirmekte olan bir ülkede, fazla çalışmaların işçilere ödenmemesi ekonomide KL kadar gerçek olmayan "İstihdam etkisi" yaratıp, işçilerin  $W_1$  düzeyi kadar eksik ücret almalarına neden olmaktadır. Bu durumda  $WW_1KL$  ile gösterilen alan, esnek emek pazarı sonucunda oluşan ve ücretlendirilmeyen bir kısmı göstermektedir. Bu alan ekonomik büyümeyi olumlu uyarmakla beraber, emek istihdamını artırıcı bir etkiye sahip değildir. Bu olgu aynı zamanda, bir ekonomide gerçekleşen ekonomik büyüme oranları ile emek istihdamı arasında neden doğrusal bir ilişkinin her zaman kurulamayacağına da bir kanıt olarak düşünülebilir.

Ayrıca iktisadi olarak pazar şartlarına göre istihdam edilmesi gereken (KL) kısmının istihdam edilmeyerek işsizlik oranının düşmemesi ile işçilerin  $W_1$  farkı kadar eksik ücret almaları nedeniyle, bu kesimin refahında azalma sözkonusu olmaktadır. Burada ekonomik etkinlik açısından önemli soru; bu değer

işverenler tarafından mı yoksa işçiler tarafından kullanıldığında daha verimli sonuç sağlayacaktır. Kuşkusuz bu sorunun yanıtı birçok parametreye bağlı olsa da, sermayesi yetersiz bir ekonomide, kapitalin eşitsiz dağılımının ekonomik büyümeyi daha çok uyardığı konusunda iktisatçıların çoğunluğu arasında görüş birliği vardır.

Diğer taraftan emek pazarı esnekleştirilmiş olan bu ülkede vasıflı emek pazarı daha sert emek talep eğrisi özelliklerine sahiptir ve bu nedenle Şekil-3'de gösterildiği gibi X eksenine daha dik bir konumdadır. Vasıflı emek eğrisi esnekliğinin daha sert olmasının nedeni bu emek türüyle ilgili arz miktarının ve dış ticaret sonucunda bu tür emeğin ikamesinin sınırlı olmasıyla ilgilidir.

Şekil 3. Vasıflı Emek Pazarının İstihdama Etkisi



Şekil – 3’de Vasıflı emek pazarının toplam istihdama etkisi gösterilmiştir. Dik eksende ücretler yatay ekseninde ise istihdam verilmiştir. Açık bir ekonomide Ls belirli bir dönemde vasıflı arz eğrisini temsil çizilmiştir. Şekil 1’deki vasıfsız emek arzı eğrisine göre daha sert bir esnekliğe sahip olması, bu pazarın varsayımlarına uygundur. Ld eğrisi ise bu işgücüne olan talep eğrisini göstermektedir ve bu eğrinin özelliği de Şekil 2’de gösterilen vasıfsız emek talep eğrisinden daha serttir bu nedenle X eksenine daha dik bir konumdadır.

Ekonomik büyüme, kuşkusuz vasıflı emek pazarına talebi arttıracak ve Ls eğrisinin esnekliğine göre yeni denge ücreti oluşturacaktır. Şekilde, emek talebinin A noktasından B’ye gelmesi, ücreti  $W_1$  düzeyine taşırken istihdamı da KL kadar arttırmıştır. (Burada Ls emek arz eğrisinin esnekliğinin değişmediği varsayılmıştır)

Vasıfsız emek gücüne olan talebin düşmesi ve bu piyasanın talep eğrisinin esnekleşmesi kuşkusuz yeterli çalışma standardı ve hukuki alt yapıya sahip olmayan gelişmekte olan ülkelerde sosyal sorunlar açısından da önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. İşsizlik sigortasının yeterince geliştirilemediği ve bununla



ilgili maliyetlerin küresel rekabette bir dezavantaj olduğu bir dönemde, vasıfsız işçi sayısının toplam işgücünde önemli bir oranı bulunan gelişmekte olan ülkelerdeki durum, kuşkusuz salt ekonomik ilişkilerle açıklanmayacak sorunları da beraberinde getirmektedir. Küreselleşme bu anlamda, bu ülkelere derin bir sosyal maliyet de yüklemektedir.

### SONUÇ

Küreselleşmenin, gelişmekte olan ülkelerde yıllardır sürüp giden; politik hataları düzelterek bu ekonomileri küresel pazara bütünleştiren bir rolü olmuştur. “Ancak, kimi kez küreselleşme ile ilgili politikaların ideolojik ve politik bir içerik taşıdığı aynı zamanda akademik tavsiyelerin değiştirilerek küreselleşmeyi yöneten kuruluşların politikleştirildiği de ileri sürülmektedir. (STIGLIZ, 2003,x)

Dünya ekonomisinde son yıllarda gözlemlenen, globalleşmenin pazara sunulan mal/hizmet ikamesinde giderek daha hızlı “ikame olanakları” yarattığı yönündedir. Rekabetin belirsizliği arttırması, işgücü talep eğrilerinin daha da esnekleşmesine neden olmaktadır.

İşgücü talep eğrilerinin esnekleşmesi küresel bir pazarda firmaların rekabet esnekliklerini arttırarak ekonomik refahın sağlanmasında önemli bir iktisadi role sahiptir. Bu anlamda, ülkelerin işgücü piyasalarını yeterince esnekleştirememesi ve bu ekonomilerin açık hale getirilememesi, ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyen unsurlardır. Ancak tüm bu olgular işgücü piyasasında yaşanan mikro ölçekli sorunları görmemize engel olmaz.

Sözgelimi, ekonomik olarak ölçülemeyen ancak işçileri ilgilendiren iş güvencesi ile ilgili hoşnutsuzluk küresel ölçekte giderek artmaktadır. Ayrıca değişik ülkelerde gerçekleştirilen birçok çalışma ile, işinden ayrılmış olanların yeniden benzer koşullarda istihdam edilmeleri giderek güçleşmektedir. Özellikle, gelişmiş ülkelerdeki çalışma standartlarına sahip olmayan gelişmekte olan ülkelerin işçileri görece bir refah kaybına uğramaktadırlar. Gelişmekte olan ülke firmaları küresel pazardaki rekabeti sürdürebilmek için; çalışanın standartlarını (yüksek işsizlik oranları da dikkate alındığında) işçiler aleyhine kullanma gücüne sahiptirler.

Diğer taraftan işsizlik oranlarının yüksek ve ücretlerin görece olarak düşük olduğu gelişmekte olan ülke ekonomileri eğer açık bir ekonomik sisteme sahiptirler, bu ülkelerin dış şoklara karşı duyarlılığı daha fazla olmaktadır. Ancak, aynı ekonomiler eğer negatif dış şoklara maruz kalmazlarsa daha büyük oranlı ekonomik büyüme oranlarını gerçekleştirerek, emek piyasası lehine kazanımlar elde edebilmektedirler. Bu haliyle, küreselleşmenin işgücü piyasalarındaki etkisi, “dilemma” (çıkılmaz) özelliğine sahip görünmektedir.

### KAYNAKÇA

- STIGLITZ J.E. Globalization and its Discontents, W.W. Norton Company New York, 2003  
BOZKURT Veysel, Küreselleşmenin İnsani Yüzü, Derleme, Alfa Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2000.  
WEISS L., HOBSON J, Devletler ve Ekonomik Kalkınma, Dost Kitabevi, Ankara, 10-15, 1999

RODRİK D, Has Globalization Gone Too Far? Institute For International Economics, Washington DC 1997

RICHARDSON, J.David, Elena B. Khripovnova “Estimating the Market-Power Component of International Trade’s Impact on U.S. Labor.” Syracuse University, New York, 1996.

KAZGAN G, Küreselleşme ve Ulus Devlet, Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 2002